

Смагулова Г.С.,
Жумагазиева А.Г.

Компаниялардың әлеуметтік жауапкершілігін арттыру және салық менеджменті

Smagulova G.S.,
Zhumagazieva A.G.

Increase of social responsibility of company and tax management

Смагулова Г.С.,
Жумагазиева А.Г.

Повышение социальной ответственности компаний и налоговый менеджмент

Корпоративтік әлеуметтік жауапкершілік тақырыбы бүгінгі күні іскерлік әлемде кеңінен қызу талқыланатын тақырыптардың бірі болып табылады. Осыған байланысты қоғамның дамуындағы бизнестің ролі өсті, іскерлік ортадағы ашықтылық принципіне талаптар күшейді. Көптеген компаниялар оқшауланған кеңістікте бизнес жүргізудің мүмкін еместігін түсінді. Сол себепті ұйымдардың корпоративтік әлеуметтік жауапкершіліктерін арттыруды салық менеджментінің ролін арттыру маңызды болып табылады.

Қазіргі әлем ашық әлеуметтік мәселелер жағдайында әрекет етеді және осыған байланысты әлемнің алдындағы әлеуметтік проблемаларды шешу үшін жұмыс жасауға мүмкіндік беретін негізгі қаржылық және материалдық ресурстары бар бизнестің, яғни тауар мен қызметті зерттеумен, дайындаумен және жеткізумен, саудамен, қаржымен айналысатын кәсіпорындардың және ұйымдардың әлеуметтік жауапкершілігінің мәні зор. Бизнес көшбасшыларының осы жұмыстардағы өздерінің жетекші рольдері мен басымдылықтарын түсінуі 20-ғасырдың аяғында тек бизнес үшін емес, сонымен бірге жалпы адамзат үшін тұрақты даму туралы түсініктің маңызды бөлігі болып табылатын «корпоративтік әлеуметтік жауапкершілігі» түсінігінің пайда болуына алып келді.

Түйін сөздер: корпоративтік әлеуметтік жауапкершілік, салық менеджменті, корпоративтік басқару, корпорация, корпоративтік мүдде.

Theme of corporate social responsibility today one of discussed in the business world. It is constrained with that notably a business role grew in development of society, requirements rose to the openness in a business sphere. Many companies realized clearly, that successfully doing business, functioning in the isolated space, is impossible. Therefore a role of tax management in the increase of corporate social responsibility of organization is important.

The modern world lives in the conditions of sharp social problems and social responsibility of business is especially meaningful in this connection – the enterprises and organizations, related to development, making and supplying with products and services, trade, finances, as they possess basic financial and material resources allowing to conduct work for the decision of standing before the world social problems. Understanding in such work resulted the leaders of business of the key value and leading role in birth at the end of 20th century of concept «Corporately».

Key words: innovative economy, investment; industry, innovative activity, technology.

Тема корпоративной социальной ответственности сегодня одна из самых обсуждаемых в деловом мире. Связано это с тем, что заметно возросла роль бизнеса в развитии общества, повысились требования к открытости в деловой сфере. Многие компании четко осознали, что успешно вести бизнес, функционируя в изолированном пространстве, невозможно. Поэтому роль налогового менеджмента в повышении корпоративной социальной ответственности организации является важной.

Современный мир живет в условиях острых социальных проблем и в этой связи особенно значима социальная ответственность бизнеса – предприятий и организаций, связанных с разработкой, изготовлением и поставкой продукции и услуг, торговлей, финансами, поскольку они обладают основными финансовыми и материальными ресурсами, позволяющими вести работу для решения стоящих перед миром социальных проблем. Понимание лидерами бизнеса своего ключевого значения и ведущей роли в такой работе привело к рождению в конце XX-го века понятия «корпоративной социальной ответственности», которое стало важнейшей частью понятия об устойчивом развитии не только бизнеса, но и человечества в целом.

Ключевые слова: корпоративная социальная ответственность, налоговый менеджмент, корпоративное управление, корпорация, корпоративные интересы.

**КОМПАНИЯЛАРДЫҢ
ӘЛЕУМЕТТІК
ЖАУАПКЕРШІЛІГІН
АРТТЫРУ ЖӘНЕ
САЛЫҚ МЕНЕДЖМЕНТІ**

Корпоративтік әлеуметтік жауапкершілік қоғамның бизнестен этикалық, коммерциялық немесе көпшілік тұрғыдан күткендеріне сай болу немесе одан асып түсу ретінде анықталады және қандай да болмасын шешім қабылдау барысында барлық мүдделі тараптардың (кәсіпорын қызметкерлерінің, өнімді тұтынушылардың, жеткізушілердің, жергілікті қауымдастық пен жергілікті билік өкілдерінің) пікірлерін ескеретін концепция. Осыған қарамастан, корпоративтік әлеуметтік жауапкершілікке бизнестің барлық ішкі процесстері тартылған, ал бұл аталмыш жүйе бизнес стратегиясының бір бөлігі және корпоративтік басқару жүйесінің ажырамас бөлігі болуы тиістігін білдіреді. Корпоративтік басқару келесі нұсқаларға айрықша көңіл бөледі:

1. Тұтынушылар үшін сапалы түрде өнім өндіру және қызмет көрсету;
2. Жұмыс орындарын құру, жұмысшылардың жалақысын толық және уақытылы төлеу;
3. Заңдық талаптарды орындау, салық төлеу, экологиялық нормаларды сақтау;
4. Бизнес үдеріс кезінде жалпыға ортақ этикалық нормаларды сақтай отырып, қоғам қажеттілігін ескеру.

Корпоративті әлеуметтік жауапкершілік (КӘЖ) – құқықтық жауапкершілікпен салыстырғанда ұйым тарапынан әлеуметтік мәселелерге ерікті жауап беруді білдіреді. Әлеуметтік жауапты іс-әрекетке мыналар жатады: қайырымдылық; жергілікті қауымдастықты қолдауға бағытталған әлеуметтік бағдарламаларды корпорациялардың дамытуы; компания өнімі туралы қызығушылық тудырған тұлғаларды қосымша ақпараттандыру; тұтынушы үшін қауіпті болатын болса, өз өнімін өз еркімен алып тастау.

Корпоративтік әлеуметтік жауапкершілік шеңберінде арнайы ережелерге сәйкес диалог құру жолымен мүдделі тараптардың тілектері мен пікірлерінің есебі арқасында беделді басқару мүмкіндігі туындайды. Жақсы атақ пен бедел клиенттік базаны сақтап қалуды, компанияның даму жылдамдығын, оның табысын арттыруды қамтамасыз етеді. Клиенттердің адалдығы мен ықыласына кәсіпорынның тұтынушылар арасындағы жақсы имиджі мен қызметтер сапасының жоғарылығы арқасында қол жеткізіледі. Осы міндетті жүзеге асырудағы не-

гізгі құралдардың бірі болып аймақтық нарықта фирманың серіктестер мен тұтынушылар мүдделерін ескере отырып мамандандырылған көлік қызметтерін көрсету, жол құрылысын жүргізу, мұнай өнімдерін тасымалдау мен жанар-жағар май жеткізу секілді нарықтың барлық сегменттерінде ұзақ уақыт бойы болу басымдығынан бастау алатын тұрақты саясатын жүзеге асыру саналады. Корпоративтік әлеуметтік жауапкершілік жүйесін енгізу, сонымен қатар, зияткерлік капиталдың сақталуы мен дамуына, мүдделі тараптармен диалог құру арқылы орын алған мәселелерді уақытылы анықтау мен шешу жолымен тәуекелді басқаруға да әсер етеді.

Аталмыш қызметтің негізгі аспектілерінің бірі болып аймақтық нарықта әрекет етуші басқа компаниялармен бәсекелестік қағидасы және мүдделі тараптардың шынайы технологиялық мүмкіндіктері негізінде серіктестік қарым-қатынастар орнату табылады.

Фирманың корпоративтік әлеуметтік жауапкершілік саласындағы қызметін келесі негізгі бағыттарға жұмылдыру қажет:

- персоналды дамыту;
- өнеркәсіптік қауіпсіздік және еңбек қорғау;
- экология мен ресурс қорғау сұрақтары;
- сыртқы әлеуметтік қызмет.

Бизнестің әлеуметтік жауапкершілігі көп қырлы аспектілер арқылы көрінеді. Олардың арасында бес бағыттағы жұмысқа тоқталуға болады:

1. Қоршаған ортаны қорғау және қауіпсіздік техникасын қамтамасыз ету
2. Қызметкерлерді және жергілікті еңбекке қабілетті тұрғындарды кәсіби тұрғыда дамыту;
3. Әлеуметтік жобаларды жүзеге асыруда әкімшіліктермен бірлескен жұмыс;
4. Қазақстандық бизнес және жұмыс орындарын ашу үшін мүмкіндіктерді дамыту;
5. Кәсіпорын қызметкерлерінің жергілікті тұрғындарға көмекке бағытталған бастамасын қолдау.

Қазіргі таңда корпоративтік әлеуметтік жауапкершіліктің классикалық және заманауи модельдері бар. Классикалық модельде корпоративтік әлеуметтік жауапкершілік-бұл компания мен стейкхолдерлер арасындағы нарықтық емес қатынастарды реттеуде жиі қолданылады. Стейкхолдерлер-компанияға ішкі және сыртқы мүдделі тараптар, яғни іс жүргізу кезінде компанияға ықпал ететін институттар мен адамдар.

КӘЖ-дің классикалық моделінің негізі, рационалды экономикалық қызығушылықтар бизнесте тек максималды пайда табуға ғана

бағыттамайды, сонымен қатар «өзіңнің тіршілік ететін аймағыңда», сол институттан түсетін пайданы ерікті түрде инвестициялап, әлеуметтік, экономикалық саяси тұрғыда жақсартуға бағытталған.

КӘЖ-дің заманауи моделдерінің бірі американдық модель. Бұл модельде американдық кәсіпкерлер табиғатынан барынша еркіндікте болуда жөн көреді, сол себепті қоғамның көптеген сфералары қазіргі күнге дейін өзін-өзі реттейді.

АҚШ-тық модельден еуропалық модельдің айырмашылығы, Еуропаға «қатысушылар компаниясы» моделі тән. Бұл модель корпорацияны жергілікті бірлестіктерден бастап, ұйымға дейінгі әр түрлі стейкхолдерлер қарым-қатынасына негізделіп, қоғамдық маңызы бар әр түрлі қызығушылықтарды білдіреді. Еуропалық модельде стейкхолдерлермен қарым қатынас механизмі жоғары деңгейде институцияландырылған, соның ішінде, бизнестер, жалдамалы қызметкерлер, жергілікті билік органдары арасындағы қатынас институцияландырылған.

КӘЖ-дің тәжірибесі Қазақстанда жаңадан пайда болып келеді. Қазақстандағы КӘЖ-дің генераторы ретінде, керекті керекті талаптарды қоятын мемлекетті ғана айтуға болады. Біздің елдегі жүйе бойынша бизнесті адам капиталын, еңбек қауіпсіздігін, әлеуметтік сақтандыру, инфрақұрылымдық өзгертулер салаларын әлеуметтік инвестициялармен мемлекет белгілеген әлеуметтік бағдарламаларды негізге ала отырып міндеттейді. Бұл құбылыс Қазақстандағы КӘЖ-дің дамуының тоқтап қалуына, яғни қазіргі дәрежесінде қалып қоюына себепші болып отыр. Қазақстанда әлеуметтік жауапкершілікті компанияның қосымша шығындары ретінде қарастырса, компаниялардың халықаралық тәжірибесінде әлеуметтік бұл мәселені негізгі принцип ретінде ұстанады. Өкінішке орай, Қазақстанда корпоративтік әлеуметтік жауапкершілікке қоғамдық өмір сфераларындағы негізінен PR-компонентін күшейтуге бағытталған, компания имиджін көтеруге бағытталған де-меушілік немесе ерікті іс-шаралар формасында болатын қайырымдылық іс-әрекет ретінде қарайды.

Қазақстанның корпоративтік азаматы Компанияның барлық деңгейіндегі әлеуметтік жауапкершілігінің көрінісі қызметкерлердің еңбек жағдайларын үздіксіз жақсарту, мемлекеттік заңдарды орындау және халықаралық нормалар мен ережелерді сақтау болып табылады. Еңбекті қорғау мен еңбек қауіпсіздігін қамтамасыз

ету және қоршаған ортаны қорғау саласында компанияның саясаты бекітілген. Бұл саясат компания алдында өндірістік міндеттерді қоюға негіз болады, осы міндеттердің орындалуы айтылған саясаттың дұрыстығын және менеджмент жүйесінің қызметі ойдағыдай атқарылып жатқанын көрсетеді.

Бүгінгі таңда Қазақстан дүниежүзілік қауымдастыққа белсене араласуда және корпоративтік әлеуметтік жауапкершілік анықтамасы мен түсінігі біртіндеп әлемдік стандартқа жақындай түсуде. Сондай-ақ, мемлекет басшысы «бизнес халықтың әлеуметтік мәселелерін шешуге белсенді атсалысуы және қазақстандықтардың өмір сүру деңгейін арттыру үшін қолдан келгеннің бәрін жасауы тиіс» – екенін айтып өтті. Сонымен қатар елбасы Н.Ә.Назарбаевтың жалпы сомасы 60 млрд. теңгеге жуық әлеуметтік жобаларды жүзеге асыру бағытында шамамен 4 мың меморандум қабылдауы ауылдық жерлерде негізінен жеке кәсіпкерлердің көптеген жобалар жүзеге асыруына бастама болды.

Қазақстанда КӘЖ жағдайына байланысты жүргізілген маркетингтік зерттеу нәтижесінде жеке фирмалардың 81%-ы, мемлекеттік компанияларды 49%-ы, шетел фирмаларының 89%-ы «корпоративтік жауапкершілік» туралы білетіндіктері анықталды. Көптеген ұйымдар, қауымдастықтар үкіметтің қолдауымен елде семинарлар, конференциялар өткізу арқылы КӘЖ туралы дұрыс, әрі жаңа ақпарат беру мақсатында көптеген іс атқарып отырғанымен, КӘЖ туралы әлі де болса дұрыс ақпарат жеткіліксіз деңгейде.

Корпоративтік әлеуметтік жауапкершілік өз мәнінде ерікті қызметті білдіреді. Көптеген трансформациялық елдерде кәсіпкерлікті КӘЖ-ді ынталандыруда жергілікті үкімет органдарын тарту жүйесі бар. Қазақстан тәжірибесінде де компаниялардың үштен бір бөлігін корпоративті әлеуметтік жауапкершілікке ынталандыратын «жергілікті органдардан болатын талаптар мен сұраулар» болып табылады. Әрине, бұл факт тікелей қысымға қатысты деуге келмейді. Жергілікті үкімет органдары жағынан ерікті міндеттеу процесі жиі орын алады да, жергілікті органдар компаниялармен ынтымақтастық та болу мүмкіндігін санадан тыс қалдырады.

КӘЖ принциптері мемлекеттік органдардың құзырлығы аясында іске асады. Сонымен қатар, бизнестің әлеуметтік жауапкершілігін енгізудің институционалды қамсыздандырылуы қажет. Бүгінгі күні Қазақстан Республикасының «Әлеуметтік жауапкершілік. Міндеттемелер» Мемлекеттік стандарты қызмет етеді.

Кәсіпкерлік ортада қоғам алдындағы әлеуметтік жауапкершілік факторының жылдан-жылға мәні артып, үлкен маңызға ие болып келеді. Әрине, бұл біздің қоғамымыз бен отандық бизнестің заңды құбылысы болып табылады. Озық әлемдік тәжірибе әлеуметтік міндеттерді тек мемлекеттің бір өзі ғана шешуі қажет емес екендігін айқын көрсетіп отыр. Сонымен қатар, компаниялардың өздері де қоғам алдындағы жауапкершілігін сезініп, КӘЖ бойынша іс-шаралар жүргізуге ынталы болуы қажет.

Корпоративтік әлеуметтік жауапкершіліктің қағидаттарын енгізу жөніндегі жүйелі әдісті құру үшін, мейлінше ірі компаниялардан бастап олардың қолданыстағы корпоративтік әлеуметтік жауапкершілігіне аудит жүргізу керек және корпоративтік әлеуметтік жауапкершіліктің стратегиясын жасақтау қажет. Сонымен қатар, кәсіпорындар жұмыс орындарында бес жылда бір рет аттестациялау өткізу керек. Аттестация – бұл мамандық аурулардың алдын алу үшін барлық факторларды есепке ала отырып қызметкерлердің еңбек ету жағдайларын бағалау. Аттестацияға жұмыс аумағының ауасындағы заттар мен газдар құрамын, шаңдануды, тербелуді, электромагнитті сәуле шығаруды, жарықты және басқа да өндірістік факторларды өлшеу жатады.

Заңнамаға сәйкес, өндірістік факторлардың кері әсерін азайту үшін компания мүмкіндігінше технологиялық процеске өзгерістер енгізуі тиіс. Қадағалаудың инженерлік әдісін қолдану мүмкін болмаған жағдайда әкімшілік әдіс қолданылады: қызметкерлердің ауа құрамындағы зиянды заттардың мөлшері нормадан асатын жерлерде өткізетін уақыттарын қысқарту, жыл сайынғы еңбек демалысының күндерін көбейту, санаторлық-курорттық ем қабылдау, өндірісте сүт беру, өндірісте қолданылатын жеке қорғану құралдарын беру.

Компания өндірістік факторлардың денсаулыққа зиянды әсерлерінің жоқтығында сенімді болу үшін жыл сайын қызметкерлер медициналық қараудан өтеді. Барлық медициналық қараулар компания есебінен өткізіледі, себебі ҚР Еңбек кодексіне сәйкес бұл оның міндеті болып табылады. Медициналық қарау барысында қызметкерлердің жұмысқа жарамдылығы мен кәсіби сырқаттың бар жоғы анықталады. Статистикалық мәліметтер бойынша соңғы бес жыл ішінде компанияда кәсіби сырқаттарға шалдығу бірде-бір жағдайы тіркелмеген. Ал бұл өз кезегінде компанияның еңбекті қорғау саласында жүргізілетін жұмысының тиімділігін көрсетеді.

КӘЖ-ті дамытуда мемлекет үлкен маңызға ие. Мемлекет тарапынан көптеген ынталандыру нормалары, Қазақстанда Салық кодексінде әлеуметтік жобаларға қатысқан компанияларға корпоративтік табыс салығын төмендету бойынша ынталандыру жүйесі қарастырылған. Сондай-ақ, Елбасы жыл сайын әлеуметтік салаға ынталандыру үшін «Парыз» сыйлығын белгілеп отырғаны белгілі. Мұның өзі КӘЖ саласының белсенділігін арттыруда елеулі мағынаға ие.

Корпоративтік әлеуметтік жауапкершілік компанияның стратегиялық дамуының саясаты әрі тұжырымдамасы ретінде төмендегідей өзара байланысты бағыттар бойынша таралады:

1. Компанияның іскерлік беделі мен бейнесін қалыптастыру және нығайту; корпоративтік даму (компанияның жоғарғы менеджментінен бастап, персоналдың және қоғамдық ұйымдардың өкілдерінің қатысуымен ұйымдық өзгерістер және қайта құру жүргізу корпоративтік әлеуметтік жауапкершілікті арттыруға);

2. Персоналды әлеуметтік қамсыздандару; еңбек қауіпсіздігі және қорғау, денсаулық; адым құқығын сақтау

3. Ортақ әлеуметтік мәселелерді шешу үшін жергілікті билік органдарымен, мемлекеттік құрылымдармен және қоғамдық ұйымдармен өзара әрекеттесу; өз өнімдерінің тұтынушылары мен жеткізушілерімен әрекеттесудің әлеуметтік аспектілері;

4. Жоғарыда аталған бағыттардың барлығын PR-мен қамтамасыз ету.

АҚШ пен Канадада корпоративтік әлеуметтік жауапкершілік идеясы өткен ғасырдың 50–60 жылдары кеңінен тарала бастады. Корпоративтік әлеуметтік жауапкершілік компанияның персоналдарын әлеуметтік қамсыздандыру және жергілікті билік органдарына кәсіби және демеушілік негізде көмек көрсету түсіндірілді. Еуропада корпоративтік әлеуметтік жауапкершілік идеясы XX ғасырдың 90-жылдарында қалыптаса бастады. Бүгінгі күні әлеуметтік жауапкершілік ретінде бизнес операцияларға стейкхолдерлердің, ішкі және сыртқы ортаның әлеуметтік және экономикалық дамуы туралы қамқорлықтарының қосылуы түсіндіріледі.

Осы тұрғыда елдегі салық жеңілдіктерінің әсері корпорациялардың әлеуметтік жауапкершілікті жүзеге асыруға үлкен мотивация болады деп есептейміз. Компанияның салығын жоспарлау арқылы оның заңды жолмен әрі салық шығындарының кемуіне әрі компанияның ішкі және сыртқы әлеуметтік жауапкершілігінің артуына ықпал етеді.

Салық коммерциялық ұйым тіршілігінде шығынның ерекше түрі болып табылады, өйткені қайтарылмайтын сипат иеленеді. Ұйымдағы салық қызметінің бастысы салық базаларының шамасын анықтау және ұйым салық төлеуші болып табылатын салық сомаларын есептеу болып табылады. Компанияның салық қызметінің міндеттеріне салық есебін ұйымдастыру және салықтық жоспарлау, салық базаларының шамасын, салық сомасын анықтау бойынша ағымдық салық есептерін жүргізу жатады. Сонымен бірге бір жағынан салықты үнемдеу саясатын жүргізу қажет болса, екінші жағынан ұжымда салыққа деген жауапты қарым-қатынас қалыптастыруы қажет.

Салық есебі ішкі және сыртқы пайдаланушыларды ақпараттандыру мақсатын көздесе, салық есебін жүргізудегі анықтылық, айқындылық, жағымды салық төлеуші бейнесін қалыптастыру қағидалары туындайды. Салық қызметі қызметкерлерінің еңбектерінің нәтижелері тек толтырылған декларациялар емес, сондай-ақ салық болжамдарын жүргізу, басқарушылық шешімдерінің салықтық салдарларын бағалау болып табылады.

Салық есебінің екі типін бөлуге болады: стандартты және белсенді. Стандартты есептік саясат бухгалтерлік және салық есебін жақындатуға бағытталған. Бұл мақсатта есеп процесінің ұтымдылығына қалай қол жеткізуге болады, есепті жүргізудің шығындарын төмендету секілді есептеу тұрақты әдістер орнатылады.

Салықты жоспарлау деп салықтарды төмендетуге бағытталған салық төлеушінің қызметін түсінуге болады. Бұл салықтан бас тарту немесе жалтару деген сөз емес. Біздің пікірімізше, салықты жоспарлаудың негізгі мақсаты салықты үнемдеуге қол жеткізу, Қазақстан Республикасының заңнамаларын сақтай отырып, салық салу нормаларының деңгейін төмендету.

Салықты жоспарлау мақсатына салық төлеуші мәртебесін жою арқылы, салық салынбайтын операцияларды жүргізу арқылы, төмен салық ставкаларын қолдану арқылы, салық шегерімдерін жоғарылату арқылы, салық төлеуді ауыстыру арқылы, салықтарды аудару арқылы қол жеткізуге болады.

Салықты жоспарлау әдістеріне есеп саясаты, келісімді саясат, салық режимін таңдау, резерв қалыптастыру, инвестициялық салықтық несие, еркін экономикалық зоналар, екі жақты салық салу жокқа шығару туралы келісім жатады.

Салық менеджментінің міндеті – қабылданатын стратегиялық шешімдердің негізділігін

көтеруге мүмкіндік беретін салық және алымдар туралы заңдардың мүмкін өзгерістері туралы ғылыми дәлелді пайымдама беру. Сондай-ақ салық менеджментінің міндеттерінің бірі қабылданған стратегиялық басқарушылық шешімдердің салықтық салдарларын бағалау болып табылады. Бұған инвестициялық шешімдерді, жаңа өндірісті игеру және орналастыру, басқа қызмет түрлерімен айналысу, фирма қайта ұйымдастыру, филиалдарды тіркеу және т.б.

Фирманың мәдениеті құндылықтар туралы түсініктері арқылы көрінеді. Бәрімізге белгілі құндылықтар ұйымның мақсаты мен міндеттерімен, қоғамның, оның әлеуметтік топтарының күтулерімен анықталады. Осы жерде мақсат пен міндеттер, күтулер ұйымның салық төлеуші және салық агенті ролдеріне қалай әсер етеді, салық қатынастарына қатысушылардың күтулері қандай және салық процесіне тартылған тұлғалардың мінез-құлқы қандай болу керек деген сұрақтар туындайды. Ұйым қызметінің мақсаттары меншік иелерімен орнатылады. Олар үшін қызметтің күтілетін нәтижелері ең алдымен табыс пен пайданың өсуімен байланысты. Осы мақсаттың орындалуы басқа әлеуметтік топтардың күтулерімен шектеледі. Мысалы қоғам үшін экономикалық өсу, салықтардың түсімі, қоршаған ортаны сақтау, табиғи ресурстарды сақтау, табыстар арасындағы айырмашылықтарды қысқарту маңыздырақ. Биліктің аймақтық және жергілікті органдары үшін күту жұмыс орындарының өсуімен, тұрғылықты халықтың өмір сүру сапасы мен әл-ауқатының өсуімен байланысты. Ал жалданбалы персонал үшін жалақы деңгейі, кәсіби өсу мүмкіндіктері және еңбек мазмұны маңызды.

Корпоративтік әлеуметтік жауапкершілік саясатын жүргізу салық менеджментінің алдына келесі міндеттерді жүктейді:

– Лайықты еңбекақы. Ұйымдағы еңбекақының деңгейі белгілі бір аймақтағы еңбекақының әлеуметтік нормасынан төмен болмауы тиіс. Бюджеттік кодеске сәйкес жеке тұлғалардың табысына салынатын салықтар аймақтық және жергілікті бюджетке түсетіндіктен, жеке тұлғалардың табысына салынатын салық төлемдері аймақты дамытудағы компанияның бірден-бір көзі.

– Жеке тұлғалардың табысына салынатын салықтарды төмендету. Жеке тұлғалардың табысына салынатын салықтар табыстан ұсталады, сондықтан аталмыш салықты төмендету жұмыс беруші тарапынан қайырымдылық әрекет ретін-

де қарастырылады. Сол себепті салық кодексіндегі жұмысшылардың пайдасына шешілетін төлемдер туралы ережелерді кеңінен пайдаланған жөн. Жұмысшылардың ерікті жеке сақтандыру, медициналық және басқа да шығындардың орнын толтыру бағдарламаларын жасау туралы да ойластыру ішкі әлеуметтік жауапкершіліктің бөлігі болып табылады.

– Ақпараттандыру және кеңес беру. Салық қызметі қызметкерлерді салық заңнамаларындағы өзгерістер туралы үнемі құлақтар етіп тұруы, салық төлеушінің құқығы мен міндеттерін түсіндіруі, құжаттарды рәсімдеуге көмектесуі қажет.

– Жағымды салық төлеуші бейнесін қалыптастыру. Салық инспекторымен іскерлік қарым-қатынас құруы маңызды. Бұл қарым-қатынас ұйымның салық төлеуші және салық агенті міндеттерін дәл орындауға негізделеді. Сонымен қатар өз құқықтары мен салық органдарының құқықтары мен міндеттерін жақсы білуі тиіс.

Қорытындылайтын болсақ, әлеуметтік жауапкершілік корпоративтік басқаруда маңызда рөл атқарады. КӘЖ компанияға тауарларды өткізу көлемін арттыруға, шығындарды азайтуға, жоғары білімді, білікті мамандарды тартуға, сақтауға, капиталға қол жеткізуді дамытуға, беделді қалыптастыруға, айрықша басымдықтарды құруға, клиенттердің жоғары белсенділігін және бәсекеге қабілеттілікті қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Қазақстанда КӘЖ мәселелерін шешуде, сондай-ақ әлеуметтік жауапкершілік деңгейін компаниялар арасында кеңінен дамытуда ұсыныстар келесідей:

Әлеуметтік жауапкершілікке ынталандырудың мемлекеттен бұрын компаниялардың өздерінің ынталы болу деңгейіне жеткізу;

2. Арнайы «Бизнес» телехабарын құру, яғни мұнда «Парыз Кодексі» орындамайтын компаниялар және Елбасының «Парыз» сыйлығының иегер компаниялары туралы ақпарат беріп, талқыға салады. Бұл арқылы КӘЖ принциптерін орындамаған компаниялар өздерінің сыртқы имиджінің түсуіне, сондай-ақ сол компанияларға құтынушылар тарапынан сұраныстың азаятынын түсінеді, ал керісінше орындаушыларға бұл қосымша пайда алып келеді;

Басқарушылық шешімдердің салықтық салдарларын бағалауға дағдыландыру;

Корпорацияларды басқаруда салықтық менеджменттің ролін арттыру.

Әдебиеттер

- 1 Қазақстан Республикасының Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы (Салық кодексі). – Астана, Ақорда, 2008 жылғы желтоқсанның 10-ы. № 99-IV ҚРЗ
- 2 Бачинский Т. Бизнес көп төлеуге дайын, бірақ мемлекеттен нақты тапсырмалар күтуде/Т.Бачинская// Бизнес және қоғам. – 2004. – № 3. – 4 б.
- 3 [http://www.cskz.org/kazh-tazhiribesi/kazh-sarapshylary-men praktikteri.html](http://www.cskz.org/kazh-tazhiribesi/kazh-sarapshylary-men-praktikteri.html) 3. <http://atameken-kz.com/?m=articlr&Ing-rus&id=1255&cid=66&act 1=show>
- 4 Corporate Social Responsibility the WBC SD's Journey, 2002. – P.5.
- 5 Полищук Л.И. Корпоративная социальная ответственность или государственный контроль: Преперинт WP10/2009/01. – М.:ГУ ВШЭ, 2009. – 24 с.

References

- 1 Қазақстан Республикасының Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы (Салық кодексі). – Астана, Ақорда, 2008 жылғы желтоқсанның 10-ы. № 99-IV ҚРЗ
- 2 Бачинский Т. Бизнес көп төлеуге дайын, бірақ мемлекеттен нақты тапсырмалар күтуде/Т.Бачинская// Бизнес және қоғам. – 2004. – № 3. – 4 б.
- 3 [http://www.cskz.org/kazh-tazhiribesi/kazh-sarapshylary-men praktikteri.html](http://www.cskz.org/kazh-tazhiribesi/kazh-sarapshylary-men-praktikteri.html) 3. <http://atameken-kz.com/?m=articlr&Ing-rus&id=1255&cid=66&act 1=show>
- 4 Corporate Social Responsibility the WBC SD's Journey, 2002. – P.5.
- 5 Polishhuk L.I. Korporativnaja social'naja otvetstvennost' ili gosudarstvennyj kontrol': Preperint WP10/2009/01. – М.:ГУ ВШЭ, 2009. – 24 с.